



Recenzja dokonania artystycznego oraz rozprawy doktorskiej
Pana mgr Jarosława SZODY
w związku z procedurą postępowania w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie sztuki, dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych przeprowadzaną przez Uczelnianą Komisję ds. Stopni Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi

I.

Ocena dokonania artystycznego Kandydata

Recenzent w dziedzinie sztuki wkracza na obszar problematyki wartości odwołujących się do kanonów i zasad, które sprawiają, że sztuka rozwija człowieka, jego wiedzę, wrażliwość, umysł.

Jakie jest prawo źródłowego formowania wartości? O jakie wartości tu chodzi? A są to wartości kwalifikacji osobowych, które wyłącznie ustanawiają się w charakterze i specyfice wartości, jakim służy twórca. Ich realny potencjał ekspresyjny oraz ich wykorzystanie należy do istoty procesu twórczego. Nie one jednak rozstrzygają o jednoznacznej intencji dzieła sztuki. Istota procesu twórczego polega na odsłanianiu wartości, którymi rządzą artystyczne i estetyczne *a priori* domagające się wyrażania tych wartości w maksymalnie osiągalnym stopniu. Jednak fenomen dzieł zazwyczaj skrywa dramaty twórcy, zagubienie, wahanie, niepewność, ale wtedy jego sztuka odsłania geniusz.

W dniu 17 grudnia 2008 roku Pan mgr Jarosław Szoda uzyskał tytuł zawodowy magistra sztuki w zakresie sztuki operatorskiej na Wydziale Operatorskim i Realizacji Telewizyjnej w Państwowej Wyższej Szkole Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi.

Pan mgr Jarosław Szoda¹ to osobowość niepospolita, jest nadzwyczaj utalentowanym, oryginalnym twórcą - operatorem obrazu, reżyserem, scenarzystą. W ramach stypendiów w Wielkiej Brytanii i Stanach

¹<https://filmpolski.pl/fp/index.php?osoba=1113720> (dostęp 30. XI. 2024)

Zjednoczonych w 1991 i 1992 roku odbywał staż m.in. w National Film & Television School w Londynie, w Panavision Europe, Technovision, Pinewood Studios, New York University, Arriflex USA, Panavision. Członek Stowarzyszenia Autorów Zdjęć Filmowych (PSC) i Polskiej Akademii Filmowej. Autor zdjęć do ponad 50-ciu filmów. Nagrodzony między innymi: I nagrodą na Festiwalu BERGAMO FILM MEETING, Nagrodą Krytyków na Festiwalu w CHICAGO, Nagrodą na Festiwalu POLSKICH FILMÓW FABULARNYCH – GDYNIA, NOMINACJĄ do POLSKIEJ NAGRODY FILMOWEJ „ORZEŁ”, NAGRODĄ MŁODYCH im. S. WYSPIAŃSKIEGO, FRYDERYKIEM 99, GRAND PRIX na XII Festiwalu Polskich video-klipów YACH FILM.

Jaki głębszy sens jest ukryty w oryginalnym dokonaniu artystycznym będącym przedmiotem postępowania doktorskiego, w dziele filmowym pt. *LEGIONY*?

Film pt. *LEGIONY* - wyprodukowany w 2019 roku, w reżyserii Dariusza Gajewskiego, autorem zdjęć jest Jarosław Szoda. *LEGIONY* polska, filmowa superprodukcja o legionowym pokoleniu lat 1914–1916, które wywalczyło Polsce niepodległość. To epickie widowisko historyczne zrealizowane przy użyciu najnowocześniejszych technik filmowych. Ukazuje młodych ludzi, bez wahania rzucających się w wir walki o odzyskanie państwowości, ale także tych, którzy dopiero zrozumieli, że tylko w wolnej Polsce zrealizują swoje marzenia.

Jaką oryginalną koncepcję *myślenia artystycznego* odsłania Kandydat jako operator obrazu w tym dziele? Jak ocenić granice kompromisu materiału i narzędzia technologicznego w warsztacie twórczym? Współczesna technika jest środkiem służącym osiągnięciu celów w obszarze sztuki. Artysta dostaje „klucze do sfery emocjonalnej i mentalnej”: technikę, którą stara się opanować w procesie tworzenia, przy czym chęć opanowania staje się tym silniejsza, im bardziej zagraża wymykaniu się techniki spod władzy artysty. Wszystko polega jednak na tym, aby twórca filmowy w optymalny sposób posługiwał się warsztatem technologicznym, ponieważ technika nie jest uprawniona do monopolizowania myślenia artystycznego.

Gdzie więc przebiega granica „wolności od techniki” w wielofazowym procesie twórczym realizacji dzieła filmowego pt. *LEGIONY*? W istocie jest to pytanie o prawdziwy sens doświadczenia własnej wolności twórczej wobec rygoru techniki. Tym samym odkrywa się horyzont obszaru władania. Zazwyczaj opisujemy go określeniami: „nad” – „pod”. „Być pod” znaczy być „pod czyimś władaniem”, „być nad” znaczy „władac kimś”. W rezultacie można wyróżnić trzy podstawowe obszary znaczeniowe: obszar wzajemności, obszar przeciwieństwa, obszar władania. Bezsprzecznie wolność twórcza i technika zajmują obszar wzajemności. To jeden z najważniejszych komponentów fenomenu struktury estetycznej dzieła filmowego pt. *LEGIONY*.

Powyższa obserwacja analizująca i oceniająca impulsy *myślenia artystycznego* Pana mgr Jarosława Szody nie jest jedną myślą i nie wyznacza ostrych granic, ponieważ taki jest fenomen twórczości. Nie ma jednomyślności w myśleniu sztuki.

II. Ocena rozprawy doktorskiej (krytyczna charakterystyka)

Czy rozprawa doktorska Pana mgr Jarosława Szody pt. *Zagadnienia narracji wizualnej w formatach szerokoekranowych* prezentuje rzetelne, koncepcyjne rozwiązanie oryginalnego dokonania artystycznego?

Rozprawa, którą stanowi pisemny komentarz, jest podzielona na trzy części: pierwsza opisuje formaty szerokoekranowe ze szczególnym uwzględnieniem formatu anamorfotycznego, w drugiej przedstawione są wnioski dotyczące pracy z anamorfozą w filmie pt. *LEGIONY*, a w trzeciej analizowane są przykłady możliwości zastosowania opcji szerokiego ekranu w kilku popularnych typach kamer zarówno wyższej jak i niższej klasy. Jednocześnie autor rozprawy podejmuje gruntowną próbę analizy doświadczeń dotyczących stosowania formatu szerokoekranowego w Jego 30-letniej działalności zawodowej oraz w dziele będącym przedmiotem postępowania i tym samym podkreśla spójność estetycznych fundamentów tworzenia dzieła filmowego w formatach szerokoekranowych. Na stronie numer 8 autor rozprawy stwierdza:

Rzemiosło i sztuka w naszej profesji zależą w dużej mierze od techniki. Wyraz artystyczny w filmie zależy – oczywiście – od jakości pomysłów i zastosowanych środków inscenizacyjnych (reżyseria, gra aktorska, scenografia, kostiumy, charakteryzacja, inscenizacja, itd.), ale ostatecznie cały wysiłek ekipy zdjęciowej zostaje utrwalony w zdjęciach i zależy od trafności zastosowanych operatorskich środków technicznych.

Twórca filmowy ma dostęp do wyrafinowanych technik dysponując środkami, które rozwijają wyobraźnię odbiorcy. Warsztat technologiczny pozwala na obrazowanie złożoności świata i na „zamykanie” zjawisk w kategoriach wizualnych. Oddziaływanie sposobu wizualizacji stanowi kryterium, które może decydować o tym, czy dziełu przysługuje jakakolwiek wartość artystyczna. Istotą obrazowania w sztuce filmowej jest nie tylko „jakieś” pobieżne, techniczne przedstawienie świata, ale również takie nastawienie, które skłoni odbiorcę do uchwycenia go w zmienionym, zaprogramowanym, zaplanowanym sensie.

Jednym słowem, proces obrazowania prezentowany odbiorcy będzie zmieniał jego widzenie świata. Prezentowane obrazy są przecież niejednoznaczne, są niejasne dla każdego odbiorcy i nie da się ich uporządkować według stałych wzorów i paradygmatów, bądź można je uporządkować na wiele różnych, odmiennych sposobów. Odbiorca zobaczy *jakiś inny*, być może nieznaną, ale intrygujący świat. To jest świadomy proces *zaanektowania umysłu odbiorcy*.

Plan twórczy nie ma charakteru czysto pragmatycznego, ponieważ dzieło zachowuje swoją wartość w zasadniczo innym znaczeniu niż wypowiedzi jednoznacznie potwierdzające swą prawdziwość (*sztuka nie dźwiga ciężaru realności*). Proces twórczy dzieła filmowego jest rodzajem projektowania i hierarchizowania rzeczywistości. Udostępnia świat, który nie rości żądania racjonalności, a zarazem ujawnia zdolność dzieła do

reinterpretowania realnej rzeczywistości. Jednocześnie odsłania się symboliczny charakter procesu twórczego – w odróżnieniu od egzemplifikacyjnego sposobu przedstawiania realności. Na tym właśnie polega istota procesu technologicznego *mobilizującego* realną rzeczywistość – fenomen twórczego umysłu Pana mgr Jarosława Szody.

Również intuicja twórcza i talent Kandydata wskazują, że granice możliwości techniki okazują się przekraczalne. Tym samym twórca przedstawia siebie i ukazuje pole swoich możliwości twórczych oraz umiejscawia zarazem siebie w jednym z tych obszarów, czyli na przecięciu owych linii wzajemności, tzn. „władcy” i jednocześnie „poddanego”; a więc na polu kompromisu wolności twórczej i narzędzi techniki. Tym sposobem potwierdza, że bierze udział w dialogu, który jest istotą procesu twórczego, polegającą między innymi na zdolności konstruowania zdarzeń ekranowych w określonych sposobach komponowania sekwencji zawsze obdarzonych znaczeniem, a także na narzucaniu restrykcji implikujących świadomość jedności struktury dzieła, w którym dominuje klarowna konfiguracja narracyjna.

Refleksja obejmująca istotę technologicznego fenomenu kształtowania wizualnej koncepcji dzieła filmowego jest zakorzeniona w naturze i mentalności *myślenia artystycznego* Kandydata, ponieważ daje się doświadczyć w prezentowanym znaczącym, oryginalnym dokonaniu artystycznym i rozprawie doktorskiej. Mamy więc powód, aby sądzić, że taka perspektywa jest indywidualnym, oryginalnym postulatem Jego twórczości.

KONKLUZJA

Rozprawa doktorska Pana mgr Jarosława Szody, którą stanowi pisemny komentarz, prezentuje rozwiązanie problemu koncepcyjnego obejmującego oryginalne dokonanie artystyczne. Kandydat wykazuje się ogólną wiedzą teoretyczną w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych oraz wykazuje się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy artystycznej. Oryginalne dokonanie artystyczne będące przedmiotem postępowania oraz rozprawa doktorska spełniają kryteria określone w art. 186.1. oraz 187.1. ustawy Prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce z dnia 20 lipca 2018 roku.

Niniejszym zwracam się z wnioskiem do Uczelnianej Komisji ds. Stopni Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej im. Leona Schillera w Łodzi o podjęcie dalszych czynności związanych z procedurą postępowania w sprawie nadania Panu mgr Jarosławowi Szodzie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie artystycznej sztuk filmowych i teatralnych.


prof. dr hab. Jerzy Łukaszewicz